

bi taj savez bio za obje države izvrsna stvar, ali da nije moguć, jer nije popularan, a u Engleskoj da ne vlada um, već narod, koji se ne da poučiti razlozima, nego štetom. Današnja sattrvena Njemačka upropaštena je od najveće česti po demokraciji.

²⁾ Kod posljednjih izbora u Engleskoj, 31. Prosinca 1923. često je prevladavalo nasilje, i strastvenom se vikom ometala sloboda govora. Engleski katolički sedmični list »The Tablet« (5. I. 1924. str. 2.) izvješćuje o tome i veli: »U pismu kapetana Taylor-a za nas je najžalosnije, što su žene bile glavni vikači kod bučne skupštine u East Woolwich-u. Tablet bio je uvijek za žensko izborno pravo, pa nas još više bole takove vijesti«. Istina, tu činjenicu ne ćemo da općenito ustvrdimo o ženama; ali je u naravi žene, da se kod kakovih zgoda teže svlada nego li muškarac.

³⁾ Za to smo i mi. Uvjerenje je pravo kulturno oružje, a ne sila.

⁴⁾ Antonije i Leonora su osobe u Goetheovom Torquato Tasso. Antonije je mudar, političan, nešto sebeznao, koji se s Tassom zavadi. Leonora je prijazna, ljubežljiva, te djeluje pomirljivo.

Teosofizam.

Pred malo je godina Ana Besant došla u Paris i tu je naišla na susretljivu javnost. Ona je u Sorboni održala predavanje pred rektorom sveučilišta i najvišim osobama pariškim. Novinstvo je dulje vremena pisalo o teosofizmu.

I to zanimanje nije prestalo, pa će još dulje vremena ostati u modi, dok je opet koja nauka ili vjera više esotična ne turi u pozadinu. Danas je teosofizam raširen po Americi, Engleskoj, Njemačkoj, uopće glavno po protestanskim krajevima. Ljudi su željni istine, ali je nema izvan katoličke Crkve, pa srću i za ulomcima istine, koje se pojave amo ili tamo.

Što je teosofizam? za čim ide? Na to nam njezini učitelji odgovaraju: »On pripravlja put upućenju božanstva« (Leadbeater, Das innere Leben II, str. 536). On tumači, da se božanstvo uputi od vremena do vremena, kad je veća potreba, i onda nastane moralna reforma. A teosofizma pripravlja put tom upućenju i pospješuje spomenutu reformu. Krist je imao samo jednog propovjednika, koji mu je pripravljao put; a sada teosofi vele o sebi: »No sada mi brojimo preko 20.000 članova našeg društva po cijelom svijetu. Stoga se smijemo nadati, da će ovaj put stvar bolje uspjati, i da će dulje nego tri godine ostati među nama, prije nego li ga ljudska zloća otjera iz svijeta; i da će oko sebe veći krug pristaša okupiti, prije nego li nas ostavi. Vidjet ćemo. No to ipak stoji i do djelatnosti,

napora i nesebičnosti sadanjeg teosofskog društva« (Leadbeater, Das ib., str. 536). »Svetac i učenjak mogu uzalud potrošiti svoju energiju, ako im fali bistra spoznaja o velikom planu Logosa; to im daje jedino teosofija« (Leadbeater, ib., str. 550).

To su lijepe riječi. Teosofizam je nova vjera ili mješavina budizma, hinduizma, gnosticizma, stoicizma, modernog racionalizma. Teosofi vele, da je njihova nauka najstarija spoznaja, koja se čuvala kao tajna u starom Egiptu, Frigiji, Persiji, Grčkoj i t. d. Učitelji »mahatma« predaju dalje ovu tajnu nauku, koju teosofi nazivlju »esoterijom«, jer je može spoznati tek elita sljedbenika. Za mase postoje »eksoterija«, a ta je nauka, koju su teosofi objelodanili u svojim knjigama.

1. Početak i razvitak teosofizma.

Novi je teosofizam osnovala Jelena Blavatsky skupa s pukovnikom Olcottom 17. II. 1875. u New-Yorku. Oni su tada osnovali »Teosofsko društvo«, kome su sijelo doskora prenijeli u Bombay i g. 1882. u Adyar kod Madrasa u Indiji. Jelena je mnogo čutovala po svijetu i držala predavanja o svojoj novoj nauci. Po Engleskoj širio je teosofizam njezin pomoćnik A. P. Sinnet, po Americi W. F. Judge. Iza smrti Blavatecke (1891) postade predsjednikom društva Olcott, a iza njegove smrti (1907) Ana Besant. Svi su bili protestanski Englozi. U Njemačkoj je radio i radi na teosofskom polju Rudolf Steiner (prije njega je tu djelovao Franjo Hartmann, učenik Blavatecke). Iza smrti Jelene Blavatecke došlo je do preloma u društvu. Danas postoje četiri odijeljene grane i to: Amerikanska (tu su teosofi izbacili iz društva Besanticu i Olcotta i stavili na čelo Judgea; a kad je ovaj umro g. 1896., postade predsjednicom Katarina Tingley, koja je prenijela sjedište društvu u Point Loma kod San Diega u Kaliforniji), njemačka sa švicarskom (Nijemci, na čelu im R. Steiner, jer je A. Besant isključila g. 1913. Steinera i s njim oko 2000 članova. Ova se grana sada nazivlje »antroposofizam«), engleska (jer se Sinnet odmah iza smrti Blavatecke proglasio neovisnim), te indijska (tu vodi Besant u Adyaru i ova je najjača brojem).

Ove četiri grane ne će da znadu jedna za drugu i među sobom se neprestano bore. Ukupni je broj svih teosofa na svijetu oko 25.000.

Glavna su djela kao izvori teosofizma J. Blavatskyjeva djela: Otkrivena Isis (dvije sveske), Tajna nauka, Ključ teosofizma; djela Ane Besant: Sedam principa ili temeljnih dijelova čovječjih, Reinkarnacija ili nauka o ponovnom upućenju; A. Sinnetova djela: Esoterički Buddhizam, Rastenje duše, djela C. 2. Leadbeatera: Temelji teosofizma. Nutarnji život i djela R. Steinera. S kat. strane usporedi: De Grandmaison, La nouvelle Theosophie; Th. Mainage, Les principes de la theosophie (Paris 1923).

2. Temeljne nauke teosofizma.

Teosofizam uči emanativni panteizam: Ima »apsolutno biće«, koje poznaje dvostruko gibanje: inspiraciju i ekspiraciju. Cjelna je tih gibanja *mavantara*, iza koje dolazi perijoda mira, zvana *pralaya*. Svaka *mavantara* ostavlja u božanskoj svijesti trag-*mayu*. Tako se »bog« obogaćuje svakim gibanjem. *Mavantara* se dijeli u 7 krugova i svaki traje oko 43.817.000 godina i nešto više. Krug je razdijeljen u 4 velika kola i ovi sastavljaju jednu *mahayugu*. Za svakog se kruga razvije 7 rasa, a svaka rasa ima 7 podrasa. Naša je rasa petá i postoji već 100.000 godina. Svijet ima 7 planova, svaki plan opet 7 podplanova. To je sve učinak božje respiracije.

Apsolutno biće opet respirira, jer osjeća želju da se umnoži. Ta želja postaje središte svijesti, ishvana, logos. Neograničeno se biće sada ograničuje i može da stvori vidljivi svijet. Da »bog« realizira vibracije svog božanskog života, nastaje u ishvani trojstvo: *mahadeva*, *višnu* i *brahma*. Poslije toga se trimurti (trojstvo) polarizira u dva protivna pravca: materiju i život. Zatim *Brahma* disponira materijalne planove, *Višnu* razvija njihove oblike, *Mahadiva* involvira sebe u čovjeka. Na to 7 vibracija prolazi kroz 7 planova i 7 podplanova i tako se stvaraju razne stvari u svijetu. Time je svršilo djelovanje *Brahme*. Dalje djeluje *Višnu*. Kako? On ulazi u nutarnost svemira pomoću viših bića i organizira oblike.

Sama Besant priznaje, da je ova teogonija zapletena i da je sama mogu shvatiti tek adepti. No ipak ćemo nešto upitati: Odakle ona to znade, da se sve to tako zbililo? Odakle joj čudesni broj sedam? To je plod fantazije. Pa kako je sve to zapleteno! Kako li je naprotiv bistra nauka kršćanska o stvaranju!

I zdrav se razum opire teosofijskome shvaćanju. Kako? I teosofizam priznaje, da je Bog (apsolutno biće) od sebe. Ako je Bog od sebe, onda sebe nije mogao ograničiti, jer bi prije djelovao nego li opstojao. Niti ga tko drugi može ograničiti, jer tko da ograniči nekoga, koji je od sebe t. j. neograničen? Da ga drugo biće ograniči, moralo bi i to biti neograničeno, svemogućé, Bog. No dva neizmjerne Boga ne mogu biti, jer ne mogu biti dvije realne (izvan našeg uma) neizmjernosti iste vrsti (realnoj neizmjernosti ne možeš ništa nadodati iste vrsti). Ako je pak Bog neizmjeran u savršenosti, onda je duh i osobno biće, jer je tijelo (ne kanoti duh) ograničeno na prostor i vrijeme, a neosobnost je isto tako nesavršenost ili ograničenost. Jednako mora da Bogu ne treba nikakvog razvijanja, jer bi u njemu nešto dobio, čega prije nije imao.

2. Teosofizam uči o čovječjoj duši, da je ona dio božanstva, i treba da poradi kako će se osloboditi te tamnice te da se ope' uputi, dok se sasma ne očisti i pređe u nirvanu.

Zaludu ćeš tražiti od teosofizma dokaz ovoj tvrdnji; tu bujno radi fantazija. Mi kršćani velimo, da mora u nama biti duh, jer nas u tome utvrđuje i objava i razum. Opažamo naime, da umne sposobnosti i psihične djelatnosti ne stoje ni do kvantiteta ni do kvaliteta moždanâ, pa treba da je u nas princip nematerijalni, t. j. duša. No to nije dio božanstva; jer ne bismo bili tako ograničeni i neuki, a u ostalom morali bismo to zamijeniti ma kojim god iskustvom (u empiričnoj psihologiji). Opažamo nadalje, da naše »Ja« nije dije-ljivo, pa ga zato ne možemo ni baštiniti od roditelja. Jednako vidimo, da u prirodi ništa ne propada i dalje se ne raspada, što nema česti; pa zato nam umovanje jamči, da smrt tijela nije smrt duše. Rein-karnaciju naučava teosofizam, da njome protumači očišćenje duše. No ni zato nema nigdje dokaza. Kako je moguće, da se toga ne bismo sjećali? Teosofizam naučava i to, da netko može izgubiti besmrtnost poradi svoje zloće i za kaznu. To je nemoguće. Ta to nije najveća kazna i neizmjernoj uvredi (koja se mjeri prema uvrijeđenoj osobi) može zadovoljiti samo kazna, koja vječno traje.

3. Teosofizam u biti svojoj zabacuje razliku između dobra i zla. On doduše priznaje neku naravnu razliku, ali tvrdi, da apsolutno dobro i zlo ne postoje, te danas može biti dobro, što je zlo bilo jučer. To slijedi nužno iz panteizma, koji vidi u čovjeku božanstvo i nitko nema izvan sebe zakonodavca. Dakle sav moral i obnova čovječanstva pomoću teosofizma prava je utopija. Ta je dakle panteizmu prave sankcije i poticaja u čudoredu? U njemu je sve labilno.

4. Teosofizam zabacuje Krista, kako ga mi kršćani poznajemo. Njemu je isto što i Buda, i u prošlosti bio je kod druge inkarnacije nešto drugo. Njemu on nije otkupitelj. Tu se teosofizam natječe s racijonalizmom, koji ipak u novije doba mora uzmaknuti pred spiri-tizmom i teosofizmom.

3. Što kaže katolička Crkva o teosofizmu?

Iz navedenog se moglo vidjeti, da teosofizam naučava emanativni panteizam. Ovaj, kako je i naravno prema njegovim zasadama, zabacuje osobnog Boga, čovječju osobnost, milost, molitvu, grijeh i otkupljenje, Krist evanđeoskog; riječ u jednu sve nadnaravno, iz stuboka ruši sve što je bitno i prevažno u kršćanstvu. Jednom riječju teosofizam ruši svaku pozitivnu vjeru i otvara vrata fantaziji, racijonalizmu i konačno religioznom nihilizmu.

Pred ovom pojavom može li Crkva biti indiferentna i pustiti, da katolici slobodno stupe u taj labirint vjerski, te izgube i vjeru i pojam pravog čudoređa? Ne. Ona se odazvala svojoj misiji, da vazda naučava istinu i upozorava svoje članove na nove pogibelji; ona je *teosofizam* zabacila i *osudila*.

G. 1919. je predloženo kongregaciji sv. oficija kao crkvenom sudištu ovo pitanje: »Da li se nauka, koju danas nazivlju *teosofičkom*, može složiti s katoličkom naukom; pa stoga da li je dozvoljeno apisati se u teosofička društva, prisustvovati njihovim sastancima te čitati njihove knjige, časopise, novine, spise«? O tome je spomenuta kongregacija vijećala 16. jula i odgovorila negativno na sva pitanja. (Cfr. Acta apostolicae Sedis 1919, str. 317).

A. A.

SKAUTIZAM.

Sir Robert Baden-Powel, engleski general, pozvao je kao osnivač skaute svez svijeta na kongres (jamboree) u London za 31. jula do 8. aug. 1920. I na njegov glas odazvaše se skauti, te je London — taj veliki grad vrvio tih dana mladim skautima. Računa se, da ih je bilo do 500.000 i to u raznim bojama. Veselje je bilo neopisivo. Osnivač je na taj prizor kazao: »Savez je naroda tu! Nešto pred 10 godina rekoh, da će iza 20 godina biti do 500.000 mladih skauta. No to se eto ispunilo i prije uza sav dugi rat«. To je veliki uspjeh.

Tu je ustinu novo pokoljenje. Ta je mladež puna žara i oduševljenja, pa je uspjeh morao nadoći. I jako je to oduševljenje, kako se vidi i iz njihove pjesme:

Nek brda jeknu, neka se pjesme ore!
Srdaca bratskih tu nam je dom.
Skautska srca ko oganj gore,
Trezna je glava, grudi ko grom!

Četnici mi smo mira i bratske sloge,
A čete naše predvodi rad!
Napred! jer treba preć staze mnoge,
Doline, brda, selo i grad.

Kliknimo gromko, jer nova rudi zora
Bratstva i sloge došo je čas!
Iz kolibica i sjajnih dvora
Idimo na rad, rad nam je spas.

Londonskom su kongresu učestvovali i katolički skauti raznih narodnosti. Slet je bio u velikom Richmond parku. Na tom je zemljištu javno pod vedrim nebom misio svećenik, koji je pratio francuske skaute. Tu je bila pjevana misa (prvi petak kolovoza), pa su pod